

Ett reformerat underhållsstöd

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2004/05:116 Ett reformerat underhållsstöd jämte två motioner som väckts med anledning av propositionen. Propositionen bygger på en överenskommelse mellan regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

I propositionen föreslås att underhållsstödets belopp höjs med 100 kr till 1 273 kr per månad och barn och att den bidragsskyldiges grundavdrag höjs från 72 000 kr till 100 000 kr. Vidare föreslås ändrade regler för dygnsberäkning av umgängesrättsavdrag och en motsvarande ändring i föräldrabalken. Förslaget innebär att rätten till umgängesavdrag vidgas så att återlämnandedygnet räknas som ett helt dygn. Det lämnas också förslag om en metod för nettoberäkning av underhållsstödet och återbetalningsskyldigheten utifrån vad som är bestämt i dom eller avtal om umgänge.

Vid prövning av anstånd föreslås Försäkringskassan kunna ta hänsyn till att den bidragsskyldige har andra lätt realiserbara tillgångar än lön eller annan ersättning. Sedan anståndsbeslutet upphört skall en bidragsskyldig återbetala ett belopp som motsvarar 1,5 gånger det fastställda återbetalningsbeloppet. Försäkringskassan föreslås dessutom få möjlighet att på eget initiativ efterge statens fordran avseende återbetalningsskyldighet.

Om den bidragsskyldige föräldern uppbär lön i eller från utlandet skall Försäkringskassan få träda in i barnets rätt till fastställt underhållsbidrag.

Ändringarna i lagen (1996:1030) om underhållsstöd föreslås träda i kraft den 1 november 2005 och tillämpas första gången i fråga om underhållsstöd som avser tid efter den 31 januari 2006. Ändringen i föräldrabalken föreslås träda i kraft den 1 februari 2006.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag och avstyrker motionerna.

I ärendet finns sex reservationer.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Utskottets överväganden.....	4
Allmänt om underhållsskyldighet och underhållsstöd.....	4
Grundavdrag och procentsatser m.m.	5
Umgängesavdrag m.m.	7
Beräkning av inkomst vid bestämmande av återbetalningsskyldighet.....	9
Anstånd och eftergift.....	12
Återbetalningsskyldighet i ärenden med utlandsanknytning.....	15
Ikraftträdande.....	17
Ekonomiska konsekvenser.....	18
Reservationer.....	19
1. Propositionen, punkt 1 (fp).....	19
2. Ett nytt underhållsstödssystem, punkt 2 (m, fp, kd, c).....	19
3. Umgängesavdrag, punkt 3 (kd).....	20
4. Aktuell inkomst vid beräkning av återbetalningsskyldighet, punkt 4 (kd, c).....	20
5. Anstånd och eftergift, punkt 5 (kd).....	21
6. Analys av de nordiska systemen för underhållsstöd, punkt 6 (kd, c).....	21
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	23
Propositionen.....	23
Följdmotioner.....	23
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag.....	24

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Propositionen

Riksdagen antar regeringens förslag till dels lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd, dels lag om ändring i föräldrabalken. Därmed bifaller riksdagen proposition 2004/05:116 och avslår motion 2004/05:Sf27 yrkande 1.

Reservation 1 (fp)

2. Ett nytt underhållsstödssystem

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:Sf27 yrkande 2 och 2004/05:Sf28 yrkande 1.

Reservation 2 (m, fp, kd, c)

3. Umgängesavdrag

Riksdagen avslår motion 2004/05:Sf28 yrkande 2.

Reservation 3 (kd)

4. Aktuell inkomst vid beräkning av återbetalningsskyldighet

Riksdagen avslår motion 2004/05:Sf28 yrkande 3.

Reservation 4 (kd, c)

5. Anstånd och eftergift

Riksdagen avslår motion 2004/05:Sf28 yrkandena 4 och 5.

Reservation 5 (kd)

6. Analys av de nordiska systemen för underhållsstöd

Riksdagen avslår motion 2004/05:Sf28 yrkande 6.

Reservation 6 (kd, c)

Stockholm den 10 maj 2005

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Tomas Eneroth

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Tomas Eneroth (s), Sven Brus (kd), Anita Jönsson (s), Per Westerberg (m), Bo Könberg (fp), Mona Berglund Nilsson (s), Mariann Ytterberg (s), Lennart Klockare (s), Tobias Billström (m), Birgitta Carlsson (c), Göte Wahlström (s), Anna Lilliehöök (m), Yilmaz Kerimo (s), Mona Jönsson (mp), Kurt Kvarnström (s), Solveig Hellquist (fp) och Kalle Larsson (v).

Utskottets överväganden

Allmänt om underhållsskyldighet och underhållsstöd

Föräldrar är enligt föräldrabalken (FB) underhållsskyldiga för sina barn fram till dess barnet fyller 18 år, eller om barnet fortfarande går i skolan längst till dess barnet fyller 21 år. När barnet bor hos endast en av föräldrarna skall den andra föräldern bidra till barnets försörjning genom att betala underhållsbidrag. Storleken på underhållsbidraget är beroende av barnets behov och föräldrarnas samlade ekonomiska förmåga. Underhållsbidrag fastställs genom dom eller avtal.

Underhållsstödet enligt lagen (1996:1030) om underhållsstöd (USL) är ett statligt stöd som utbetalas av Försäkringskassan med högst 1 173 kr per barn och månad. Om den bidragsskyldige föräldern av olika skäl inte betalar underhållsbidrag eller betalar ett underhåll som är lägre än 1 173 kr per månad kan underhållsstöd lämnas till barnet. Underhållsstöd kan också betalas ut som utfyllnadsbidrag om den bidragsskyldige föräldern betalar ett underhåll direkt till den andra föräldern. Försäkringskassan betalar då ut mellanskillnaden upp till 1 173 kr. Utfyllnadsbidrag kan vidare betalas ut om barnet bor växelvis hos båda föräldrarna. Bidraget utges då med högst ett halvt underhållsstöd till var och en av föräldrarna efter avdrag med hälften av det belopp som skulle ha återbetalats om föräldern hade varit återbetalningsskyldig (fiktivt återbetalningsbelopp). När underhållsstöd lämnas i form av utfyllnadsbidrag föreligger ingen återbetalningsskyldighet.

Underhållsstödet kan betalas ut till dess barnet fyller 18 år. Till den som studerar kan förlängt underhållsstöd betalas ut t.o.m. juni månad det år den studerande fyller 20 om han eller hon fortfarande går i gymnasie- eller grundskola och dessa studier berättigar till förlängt barnbidrag eller studiehjälp.

Den förälder som barnet inte varaktigt bor tillsammans med skall helt eller delvis betala tillbaka underhållsstödet till staten. Återbetalningsbeloppet beräknas som en viss procent av den bidragsskyldiges inkomst enligt det taxeringsbeslut som fattats närmast före februari månad det år återbetalningsskyldigheten avser, efter ett avdrag på 72 000 kr. Procentsatsen fastställs med hänsyn till det antal barn som den bidragsskyldige är underhållsskyldig för enligt FB. Är den bidragsskyldige underhållsskyldig för ett, två eller tre barn utgör procenttalet 14, 11,5 respektive 10 %. Det totala procenttalet ökar med en procentenhet för varje ytterligare barn utöver tre. Återbetalningsskyldigheten är begränsad till det belopp som betalas ut i underhållsstöd. Återbetalningsbeloppet omräknas den 1 februari varje år.

Grundavdrag och procentsatser m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör bifalla regeringens förslag dels om höjt underhållsstöd och höjt grundavdrag, dels om sänkt beloppsgräns för när återbetalningsskyldigheten bortfaller.

Vidare bör riksdagen avslå motionsyrkanden om avslag på propositionen, om ett nytt system för underhållsstöd och om inkomstprövning av boförlärderna.

Jämför reservationerna 1 (fp) och 2 (m, fp, kd, c).

Propositionen

Enligt vad som anges i propositionen bör underhållsstödet motsvara ungefär hälften av normalkostnaderna för ett barn sedan hänsyn tagits till det allmänna barnbidraget. Beräkningar av Underhållsstödsutredningen (se SOU 2003:42 s. 132–133) visar att det nuvarande underhållsstödet överstiger vad stödet är avsett att täcka för barn i åldrarna 0–14 år. För barn i åldrarna 15–18 år täcker stödet inte halva normalkostnaden efter avdrag för barnbidrag och studiebidrag. Mot bakgrund av att inkomststandarden är lägre för hushåll med yngre barn inom underhållsstödssystemet anser regeringen att underhållsstödet bör höjas för samtliga barn oavsett ålder och att en höjning med 100 kr är motiverad utifrån barnets normalbehov. En sådan höjning kan också motiveras med hänsyn till att den bidragsskyldige föräldern måste återbetala stödet. Regeringen föreslår därför att underhållsstödet höjs med 100 kr per barn och månad. Vid växelvis boende innebär höjningen att underhållsstödet högst kan bli 636 kr per månad för var och en av föräldrarna.

När det gäller höjningen av grundavdraget framhåller regeringen att det i första hand är föräldrarna som har det ekonomiska ansvaret för sina barn och att barnets behov och kostnader skall vara en högt prioriterad utgift – ett primärt åtagande – för föräldrarna. Utgångspunkten bör vara att samma krav ställs på bidragsskyldiga föräldrar som på föräldrar som lever tillsammans med sina barn. Samtidigt måste det anses rimligt att en bidragsskyldig förälder får täcka ett eget grundbehov innan återbetalningsskyldighet inträder. En höjning av grundavdraget till 100 000 kr innebär en förbättrad situation för de bidragsskyldiga som har de lägsta inkomsterna. Regeringen föreslår att grundavdraget höjs till detta belopp.

Underhållsstödet bortfaller om beloppet för ett barn en viss månad är lägre än 50 kr. Återbetalningsskyldigheten bortfaller däremot om månadsbeloppet per barn blir lägre än 100 kr. Eftersom det förefaller mer konsekvent att i bägge fallen ha samma beloppsgräns föreslår regeringen att återbetalningsskyldigheten i framtiden skall falla bort om månadsbeloppet per barn blir lägre än 50 kr.

Motionerna

Bo Könberg m.fl. (fp) begär i motion Sf27 yrkande 1 avslag på propositionen. Motionärerna framhåller att kostnaderna för underhållsstöd ökar samtidigt som den ekonomiska situationen för ensamstående föräldrar försämras. Dessutom betalar många bidragsskyldiga inte mer än maximalt underhållsstöd trots att de borde betala mer enligt reglerna för underhållsbidrag. Även det motsatta gäller i vissa fall, nämligen att boföräldern får statligt stöd trots en mycket god ekonomi. Det generella underhållsstödet bör därför ersättas av ett behovsprövat utfyllnadsbidrag. Mot bakgrund härav begärs i motion Sf27 yrkande 2 förslag till ett reformerat underhållsstöd. Endast när föräldrarna inte kan sörja för sina barn upp till en rimlig nivå bör utfyllnadsbidrag kunna komma i fråga. Om det är uppenbart att någon av föräldrarna har möjlighet att öka sin inkomst men avstår från det skall utfyllnadsbidraget minskas.

Kenneth Lantz m.fl. (kd) begär i motion Sf28 yrkande 1 ett tillkännagivande om att underhållsstödssystemet bör utformas så att det tydligt framgår att det i första hand är föräldrarna som har det ekonomiska ansvaret för sina barn. Om den bidragsskyldige inte är återbetalningsskyldig för hela underhållet bör en inkomstprövning ske av boföräldern innan statligt stöd betalas ut.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan inledningsvis konstatera att det nuvarande underhållsstödssystemet har varit i kraft sedan 1997 och att det är förhållandevis komplicerat att tillämpa. Enligt Lagrådet är USL utformad på ett sätt som måste vålla avsevärda tillämpningsproblem och den är svåröverskådlig och många av de enskilda bestämmelserna är komplicerade och svårlästa. Lagrådet anser att de föreslagna ändringarna innebär att lagen på flera punkter blir ännu mer svårtillgänglig och att det är önskvärt att den underkastas en genomgripande översyn. Regeringen, som delar sistnämnda synpunkt, har hänvisat till den pågående översynen av socialförsäkringslagstiftningen (dir. 2001:70 och 2003:135) inom vars ram bl.a. frågor om en bättre överskådlighet och en bättre säkerhet mot bristande enhetlighet kommer att behandlas. Utredningen skall redovisa sitt uppdrag senast den 31 december 2005.

Utskottet välkomnar den nämnda översynen men vill framhålla att underhållsstödets grundstruktur med den från FB i huvudsak fristående ställningen är viktig att bevara, liksom att utgångspunkten för underhållsstödet även fortsättningsvis bör vara att utgöra en garanti för den bidragsskyldiges del av barnets försörjning. Vidare bör den nuvarande utformningen av återbetalningsskyldigheten baserad på den bidragsskyldiges årsinkomst efter ett grundavdrag bibehållas. Utskottet är således inte berett att förorda ett i grunden reformerat system. Det innebär också att utskottet inte kan ställa sig bakom ett system med inkomstprövning av boföräldern eftersom båda föräldrarna på lika villkor skall ta ekonomiskt ansvar för barnet. Enligt utskottets bedömning är det sannolikt endast en liten andel av boföräld-

rarna som har så höga inkomster att de skulle komma att nämnvärt beröras av en inkomstprövning. Statens utgifter skulle därmed inte minska mer än marginellt. Ett sådant system skulle vidare medföra betydande svårigheter framför allt för administrationen med åtföljande kostnader. Dessutom skulle systemet bli ännu mer komplicerat och svårtillgängligt än det är i dag.

Med det anförda tillstyrker utskottet regeringens förslag om höjt underhållsstöd och höjt grundavdrag liksom förslaget om att sänka beloppsgränsen för när återbetalningsskyldigheten bortfaller. Utskottet avstyrker motion Sf27 yrkandena 1 och 2 och motion Sf28 yrkande 1.

Umgängesavdrag m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör bifalla regeringens förslag om ändrad dygnsberäkning vid bestämmande av umgängesavdrag och om införande av s.k. nettoberäkning av underhållsstödet och återbetalningsskyldigheten. Riksdagen bör vidare avslå ett motionsyrkande om en ny modell för umgängesavdrag. Jämför reservation 3 (kd).

Propositionen

Om en förälder som är skyldig att betala underhållsbidrag haft barnet hos sig under en sammanhängande tid av minst fem hela dygn eller under en kalendermånad haft barnet hos sig i minst sex hela dygn, får föräldern enligt FB göra ett visst avdrag på underhållsbidraget. För varje helt dygn av barnets vistelse är avdraget 1/40 av det månatliga underhållsbidraget.

Rätt till umgängesavdrag finns även vid återbetalning av underhållsstöd. En bidragsskyldig förälder, som haft barnet hos sig under en sammanhängande tid av minst fem hela dygn eller minst sex hela dygn under en kalendermånad, har rätt till avdrag på det återbetalningsbelopp som skall betalas. Avdraget bestäms enligt samma regler som i FB, dvs. med 1/40 av återbetalningsbeloppet för varje helt dygn. För boföräldrarnas del innebär det att underhållsstödet reduceras med motsvarande belopp.

Reglerna för umgängesavdrag innebär att avdrag endast medges för hela kalenderdygn (dvs. kl. 00.00–24.00). Det dygn barnet överlämnas från den ena föräldern till den andra ger därmed inte någon rätt till umgängesavdrag. För att göra avdragsrätten något mer rättvis utan att samtidigt riskera att skapa onödiga konflikter mellan föräldrarna om tidpunkten för hämtning och lämning av barnet föreslår regeringen att rätten till umgängesavdrag enligt USL vidgas så att återlämnandedygnet räknas som ett dygn. Förslaget innebär att ett umgänge från onsdag till torsdag räknas som ett dygn i stället för som i dag noll dygn och ett umgänge från fredag till söndag

räknas som två dygn i stället för som i dag ett dygn. För att samstämmigheten mellan reglerna i USL och i FB skall bevaras föreslås att en motsvarande bestämmelse tas in i FB.

När det gäller förslaget om nettoberäkning framhålls i propositionen att de allra flesta umgängesavgöranden torde efterkommas och att goda skäl därför talar för att USL bör kunna bygga på utgångspunkten att umgängesavgöranden – i vart fall i allt väsentligt – följs. Det umgänge som domstolen beslutat om eller som socialnämnden godkänt skulle därmed automatiskt kunna läggas till grund för en nedsättning av återbetalningsskyldigheten och en motsvarande nedsättning av underhållsstödet. En sådan ordning skulle medge att hänsyn tas även till kortare vistelser än sådana som omfattar minst fem hela dygn i följd eller sex hela dygn under en kalendermånad. Regeringen föreslår att om ett umgänge om minst 30 hela dygn per kalenderår beslutats i en lagakraftvunnen dom eller genom ett avtal som godkänts av socialnämnden skall domen respektive avtalet kunna läggas till grund vid bestämmande av återbetalningsskyldigheten och underhållsstödet. Avdraget skall enligt förslaget göras med 1/40 av återbetalningsbeloppet för varje helt dygn.

Vidare föreslås att den bidragsskyldige till Försäkringskassan skall anmäla ändringar i umgänget som görs av domstol eller i avtal och att Försäkringskassan skall upphäva beslutet om nettoberäkning om den bidragsskyldige begär det eller om beslutet om nettoberäkning av annan anledning inte längre bör bestå, t.ex. om den bidragsskyldige underlåter att medverka till umgänge i föreskriven omfattning. Har ett beslut om nettobereäkning upphävts måste det enligt förslaget gå två år innan en ny begäran om nettoberäkning kan prövas.

Motionen

Kenneth Lantz m.fl. (kd) begär i motion Sf28 yrkande 2 ett tillkännagivande om en ny modell för umgängesavdrag. Många bidragsskyldiga har en svår ekonomisk situation som hindrar umgänge med barnen och det är viktigt att underhållsstödssystemet inte försvårar detta umgänge. Ett sätt att förbättra situationen skulle kunna vara att umgängesavdraget t.ex. bestäms till 1/20 av underhållsstödet medan avdraget för boföräldern även fortsättningsvis görs med 1/40.

Utskottets ställningstagande

I propositionen anförts att det i olika sammanhang har framhållits att kostnader för umgänget i kombination med de stränga återbetalningskraven kan medföra att barnet inte får möjlighet att umgås med en särlevande förälder i den utsträckning som är önskvärd. Enligt regeringen är detta inte tillfredsställande eftersom det är viktigt för barnet att ha kontakt också med den särlevande föräldern. Motionärerna synes vara av samma uppfattning. Även utskottet delar denna uppfattning och välkomnar därför förslaget om införande av nettoberäkning av återbetalningsskyldighet och underhållsstöd.

Enligt utskottet gynnar förslaget de bidragsskyldiga som inte når upp till de krav som ställs för rätt till vanligt umgängesavdrag. Också förslaget om ändrad dygnsberäkning är positivt eftersom det får till följd att umgängesavdraget på ett bättre sätt än i dag kommer att motsvara det umgänge som äger rum, men som i vissa fall inte ger rätt till något avdrag och i andra fall endast ger rätt till ett mindre avdrag. Enligt utskottets mening kommer även det höjda grundavdraget att inverka positivt på umgänget eftersom det innebär en ekonomisk lättnad för många bidragsskyldiga med svag ekonomi.

Med det anförda tillstyrker utskottet regeringens förslag om nettoberäkning och ändrad dygnsberäkning. Något skäl att förorda en ny modell för umgängesavdrag kan utskottet däremot inte se och avstyrker därför motion Sf28 yrkande 2.

Beräkning av inkomst vid bestämmande av återbetalningsskyldighet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör bifalla regeringens förslag om jämkning av återbetalningsbelopp vid ändrad taxering, omprövning av återbetalningsbelopp, omprövning och jämkning av utfyllnadsbidrag samt omprövning av underhållsstöd vid nytt beslut om årlig taxering för barnet.

Vidare bör riksdagen avslå ett motionsyrkande om att återbetalningsskyldigheten skall baseras på en mer aktuell inkomst än den taxerade inkomsten. Jämför reservation 4 (kd, c).

Gällande ordning

Som redan nämnts skall den bidragsskyldige föräldern till staten helt eller delvis återbetala utbetalt underhållsstöd. Återbetalningsskyldigheten bestäms som en viss procent av den bidragsskyldiges på visst sätt beräknade inkomst. Till grund för beräkningarna ligger det taxeringsbeslut som fattats närmast före februari månad det år återbetalningsskyldigheten avser.

Återbetalningsbeloppet omprövas när ett nytt beslut om årlig taxering föreligger eller när procentsatsen som anger hur mycket av inkomsten som kan tas i anspråk ändras. Återbetalningsskyldigheten för viss tid kan också jämkas om det taxeringsbeslut som legat till grund för Försäkringskassans bedömning ändrats väsentligt. Bestäms återbetalningsskyldigheten till ett lägre belopp än vad den bidragsskyldige enligt tidigare beslut betalat för samma tid skall skillnaden och betald ränta som hänför sig till skillnadsbeloppet, om räntan uppgår till minst 100 kr, betalas ut till den bidragsskyldige. Bestäms återbetalningsskyldigheten till ett högre belopp skall den bidragsskyldige betala in skillnaden till Försäkringskassan.

Av Riksförsäkringsverkets föreskrifter (RFFS 1996:18) om underhållsstöd framgår att en ändrad uppgift om taxering skall anses vara väsentlig då återbetalningsbeloppet, med beaktande av de nya uppgifterna, över- eller understiger tidigare fastställt återbetalningsbelopp med 100 kr per barn och månad.

Propositionen

Återbetalningsbelopp beräknas utifrån det taxeringsbeslut som fattats närmast före februari månad det år återbetalningsskyldigheten avser. Av förordningen (1996:1036) om underhållsstöd framgår att ett nytt beslut om årlig taxering skall påverka återbetalningsskyldigheten fr.o.m. februari månad året efter det år det nya taxeringsbeslutet meddelades. Regeringen föreslår att sistnämnda bestämmelse överförs till USL.

Vidare föreslås att det införs en regel i USL som innebär att en fråga om jämkning av återbetalningsbeloppet på grund av ändrat taxeringsbeslut inte skall få tas upp till prövning efter utgången av femte året efter taxeringsåret. Även i det fall grunden för tillämplig procentsats ändras skall enligt förslaget det nya återbetalningsbeloppet gälla fr.o.m. månaden efter den månad då ändringen ägde rum och aldrig för längre tid tillbaka än tre år före den dag då Försäkringskassan fick kännedom om ändringen.

Beträffande utfyllnadsbidrag föreslås att om det taxeringsbeslut som legat till grund för beräkningen av det fiktiva återbetalningsbeloppet har ändrats väsentligt, skall utfyllnadsbidraget kunna ändras för framtiden, dvs. fr.o.m. månaden efter den månad då Försäkringskassan fick kännedom om ändringen. Detsamma skall gälla vid ändring av tillämplig procentsats. Ett nytt beslut om årlig taxering skall påverka utfyllnadsbidraget fr.o.m. februari året efter det år då det nya taxeringsbeslutet meddelades.

Regeringen föreslår dessutom att underhållsstödet skall omprövas när det finns ett nytt beslut om årlig taxering för barnet och att en ändring av underhållsstödets storlek skall gälla fr.o.m. februari månad året efter det år då det nya beslutet om årlig taxering meddelades.

När det gäller frågan om att basera återbetalningsskyldigheten på en mer aktuell inkomst än i dag gör regeringen bedömningen att beräkningen av den återbetalningsgrundande inkomsten även i framtiden skall baseras på den bidragsskyldiges taxerade inkomst. Regeringen avser emellertid att ge Försäkringskassan i uppdrag att dels kartlägga i vilken omfattning bidragsskyldiga har en väsentligt försämrad aktuell inkomst jämfört med taxerad inkomst, dels redovisa eventuella förslag till förändringar av nuvarande regler.

Motionen

Kenneth Lantz m.fl. (kd) begär i motion Sf28 yrkande 3 ett tillkännagivande om att återbetalningsskyldigheten skall baseras på en mer aktuell inkomst än den taxerade. Motionärerna anser att frågan bör analyseras vidare.

Utskottet ställningstagande

Frågan om huruvida återbetalningsskyldigheten skall baseras på taxerad inkomst eller en mer aktuell inkomst behandlades i utskottets betänkande 1997/98:SfU1 (s. 102). Utskottet ansåg att ett införande av den s.k. CSN-modellen i många fall skulle ge ett återbetalningsbelopp som i större utsträckning motsvarar de bidragsskyldigas betalningsförmåga. CSN-modellen innebär att återbetalningsskyldigheten sätts ned om den bidragsskyldiges inkomst under betalningsåret beräknas bli väsentligt lägre än den återbetalningsgrundande inkomsten. Utskottet ansåg att regeringen borde återkomma till riksdagen med förslag i berört avseende. Detta gav riksdagen som sin mening regeringen till känna.

I budgetpropositionen för 1999 påpekade regeringen bl.a. att studiestöds-systemets regler om nedsättning av återbetalningsbelopp vid inkomstminskning snarare är en anståndsregel än en jämningsregel. Regeln innebär att studiemedelsskulden amorteras med ett lägre belopp och att återbetalning av skulden tillåts ske under en längre tid.

Frågan har därefter behandlats i utskottets betänkanden 1998/99:SfU1 (s. 84) och 2001/02:SfU17 (s. 9 f.). I sistnämnda betänkande uttalade utskottet att det alltjämt ansåg att underhållsstödssystemet har brister i den meningen att reglerna om återbetalningsskyldighet inte är helt anpassade till situationer med påtagliga inkomstminskningar, t.ex. i form av perioder med arbetslöshet. Mot bakgrund av att situationen förbättrats något genom att grundavdraget hade höjts från 24 000 kr till 72 000 kr fr.o.m. februari 2000 och med hänsyn till Underhållsstödsutredningens då pågående arbete fann utskottet att det saknades skäl för riksdagen att vidta någon åtgärd i frågan.

Utskottet anser att den nuvarande ordningen har den fördelen att den är enkel att administrera. Däremot är det inte alltid lätt att skapa förståelse för den från de bidragsskyldiga som har fått sin inkomst mer påtagligt minskad jämfört med den taxerade inkomsten. Som redovisas i propositionen skulle runt 14 % av de bidragsskyldiga i februari 2001 ha fått sin återbetalningsskyldighet minskad om den aktuella inkomsten hade använts vid beräkningen. Den ytterligare höjning av grundavdraget som utskottet ovan ställt sig bakom innebär en viss förbättring av dessa bidragsskyldigas situation. Dessutom finns som påpekas i propositionen möjligheten att begära anstånd. Även om det är mycket viktigt att upprätthålla principen om att det i första hand är föräldrarna som har det ekonomiska ansvaret för sina barn ser utskottet positivt på att regeringen avser att ge Försäkringskassan i uppdrag att kartlägga i vilken omfattning bidragsskyldiga har en väsentligt försämrad aktuell inkomst jämfört med den taxerade inkomsten samt redovisa eventuella förslag till förändringar av nuvarande regler. Mot bakgrund av vad nu anförts avstyrker utskottet motion Sf28 yrkande 3.

Regeringens förslag om jämkning och omprövning har inte föranlett några motionsyrkanden. Utskottet tillstyrker förslagen i fråga.

Anstånd och eftergift

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör bifalla regeringens förslag om

- att vid prövning av anstånd hänsyn skall få tas till att den bidragsskyldige har andra lätt realiserbara tillgångar än lön eller annan ersättning och

- att den bidragsskyldige, sedan anståndsbeslutet upphört, skall återbetala ett belopp som motsvarar 1,5 gånger återbetalningsbeloppet, dock minst 150 kr per barn och månad.

Riksdagen bör vidare avslå motionsyrkanden bl.a. om att anståndsfordrandet skall ersättas av regler om förbehållsbelopp och jämkning och att indrivning av en fordran avseende återbetalningsskyldighet skall begäras först efter tolv månader efter det att fordringen förfallit till betalning. Jämför reservation 5 (kd).

Gällande ordning

Försäkringskassan får på ansökan av en bidragsskyldig förälder bevilja anstånd (helt eller delvis) med att fullgöra återbetalningsskyldigheten. Anstånd skall medges i den mån det behövs för att den bidragsskyldige skall få behålla vad som behövs för eget och familjens underhåll. Anstånd får också beviljas om det annars finns anledning till det med hänsyn till den bidragsskyldiges personliga eller ekonomiska förhållanden eller andra särskilda förhållanden. Det är de aktuella förhållandena som ligger till grund för ett beslut om anstånd.

Ett beslut om anstånd gäller för högst ett år i taget. Har anstånd beviljats skall ränta (2,8 % 2005) betalas på skulden. Det belopp som beslutet om anstånd avser skall betalas före återbetalning som avser senare tid. Den bidragsskyldige är sedan anståndsbeslutet upphört inte skyldig att betala mer till Försäkringskassan än det månadsbelopp som återbetalningsskyldigheten fastställts till, eller skulle ha fastställts till om återbetalningsskyldigheten för något barn upphört. För överskjutande belopp skall ett nytt beslut om anstånd meddelas, s.k. fortsatt anstånd.

I fråga om eftergift får Försäkringskassan på ansökan av den bidragsskyldige helt eller delvis efterge statens fordran avseende återbetalningsskyldighet och ränta, om det finns synnerliga skäl med hänsyn till den bidragsskyldiges personliga eller ekonomiska förhållanden.

Propositionen

Uttalanden i förarbetena till USL tyder enligt regeringen på att man redan från början avsett att vid prövningen av en ansökan om anstånd beakta även andra tillgångar hos den bidragsskyldige än lön m.m. (prop. 1995/96:208). Enligt RFV:s vägledning 2001:2 kan en ansökan om anstånd avslås med

hänsyn till att den bidragsskyldige förutom sin nettointkomst har andra tillgångar, t.ex. andelar i aktiefond. Regeringen anser att USL bör förtydligas på denna punkt och föreslår därför att Försäkringskassan vid beslut om anstånd skall kunna ta hänsyn till att den bidragsskyldige har andra lätt realiserbara tillgångar än lön och annan ersättning. Med lätt realiserbara avses enligt regeringen att det skall vara fråga om bankmedel eller annan lös egendom som utan svårighet eller risk för värdeförstöring kan omsättas av den bidragsskyldige såsom aktier, obligationer eller andra värdepapper. Det kan därför normalt inte krävas att den bidragsskyldige säljer lösa saker (lösöre) som används i den bidragsskyldiges hushåll, såsom dennes bil. Fast egendom eller bostadsrätt till lägenhet som tillhör den bidragsskyldige faller också normalt utanför.

Bestämmelsen om fortsatt anstånd innebär att skulden till staten många gånger kommer att öka trots att den bidragsskyldiges betalningsförmåga förbättrats. Betalda belopp avräknas ju i första hand på upplupen ränta. Enligt regeringen är det knappast tillfredsställande att en bidragsskyldig som har en högre faktisk betalningsförmåga än det återbetalningsbelopp som fastställts eller, efter det att underhållsskyldigheten upphört, skulle ha fastställts inte behöver betala mer än detta. Regeringen föreslår därför att den bidragsskyldige, sedan anståndsbeslutet upphört, skall återbetala ett belopp som motsvarar 1,5 gånger återbetalningsbeloppet. Situationen kan enligt regeringen liknas vid att den bidragsskyldige amorterar ned den skuld som uppstått under anståndstiden. Regeringen anser att det är rimligt att även bidragsskyldiga vars återbetalningsbelopp uppgår till noll kronor eller är mycket lågt skall betala av på anståndsskulden. I dessa fall föreslås att den bidragsskyldige skall åläggas att betala 150 kr per barn och månad. Om han eller hon inte kan betala beloppet görs i stället, efter begäran, en prövning enligt reglerna i utsökningsbalken (UB).

När det gäller förslaget om eftergift har det enligt regeringen i olika sammanhang efterfrågats en möjlighet för Försäkringskassan att själv kunna ta initiativ till beslut om eftergift. Möjligheten skulle kunna användas t.ex. i de fall en bidragsskyldig på grund av sjukdom eller liknande inte kan medverka till att en ansökan om eftergift kommer till stånd. Regeringen föreslår att en sådan regel införs.

Motionen

Kenneth Lantz m.fl. (kd) begär i motion Sf28 yrkande 4 ett tillkännagivande om att anståndsförfarandet upphör och att det i stället införs ett förbehållsbelopp och en möjlighet till jämkning. Motionärerna anser att återbetalningsbeloppet bör kunna jämkas så att den bidragsskyldige alltid har medel för sin egen försörjning och för bostaden innan återbetalningsskyldighet åläggs. Den bidragsskyldige bör få ett förbehållsbelopp enligt UB:s regler.

I motion Sf28 yrkande 5 begärs ett tillkännagivande om överföring av fordran till kronofogdemyndigheten (KFM). Om Försäkringskassan hade mer tid till sitt förfogande skulle kassan genom bl.a. information kunna förhindra att så många ärenden går till KFM. Enligt motionärerna bör tidpunkten för när en fordran skall överlämnas till KFM fastställas till tolv månader och en beloppsgräns på t.ex. 1/7 prisbasbelopp införas.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att det är högst rimligt att en bidragsskyldig skall åläggas att betala av på den under anståndstiden uppkomna skulden om betalningsförmågan har förbättrats. Regeringens förslag att den bidragsskyldige efter anståndstidens utgång skall betala ett belopp som motsvarar 1,5 gånger återbetalningsbeloppet är därför tilltalande. Mot bakgrund av att den bidragsskyldige inte behöver betala ett belopp som är högre än att han eller hon får behålla vad som behövs för sitt eget eller familjens underhåll enligt 7 kap. 4 och 5 §§ UB ser utskottet ingen risk för att den ekonomiska bördan skall bli alltför betungande.

Utskottet har heller inte något att invända mot att man vid prövningen av en ansökan om anstånd även tar hänsyn till andra lätt realiserbara tillgångar än lön eller annan ersättning eller att Försäkringskassan på eget initiativ får möjlighet att bevilja eftergift av fordran på återbetalningsskyldighet.

Utskottet är däremot inte berett att ställa sig bakom en ordning där anståndsförfarandet ersätts med en bestämmelse om jämkning av återbetalningsskyldigheten. Som utskottet framhållit ovan är en återbetalningsskyldighet baserad på taxerad inkomst efter minskning med ett grundavdrag fördelaktig ur administrativ synpunkt. Samtidigt innebär grundavdraget på 100 000 kr att den bidragsskyldige får förbehålla sig medel för sin försörjning. Vid denna bedömning beaktar utskottet även det ovan redovisade uppdraget till Försäkringskassan att kartlägga i vad mån bidragsskyldiga har en väsentligt försämrad aktuell inkomst jämfört med den taxerade inkomsten.

När det gäller frågan om tidpunkt för överlämnande till KFM för indrivning av fordran avseende återbetalningsskyldighet gäller sedan den 1 januari 2005 enligt indrivningsförfordningen (1993:1229) att indrivning skall begäras senast fem månader efter det att den äldsta fordringen skulle ha betalats, om inte särskilda skäl talar emot det. Enligt förordningen (1996:1036) om underhållsstöd gäller från samma tidpunkt att indrivning inte behöver begäras om fordringarna på den bidragsskyldige understiger 500 kr, om det inte finns särskilda skäl. Utskottet finner inte skäl att föreslå en ändring av nuvarande tidsfrist eller av den gällande beloppsgränsen.

Med det anförda tillstyrker utskottet regeringens förslag om anstånd och eftergift och avstyrker motion Sf28 yrkande 4 och motion Sf28 yrkande 5.

Återbetalningsskyldighet i ärenden med utlandsanknytning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör bifalla regeringens förslag bl.a. om att Försäkringskassan skall kunna dels träda in i barnets rätt till fastställt underhållsbidrag om den bidragsskyldige uppbär lön eller annan ersättning i eller från utlandet och ersättningen därmed inte kan tas i anspråk genom utmätning enligt 7 kap. UB, dels förelägga boföräldern att vidta eller medverka till åtgärder för att få fastställt ett underhållsbidrag som inte uppenbarligen understiger vad den bidragsskyldige bör betala i underhåll.

Vidare bör riksdagen bifalla förslaget om att underhållsstöd inte skall lämnas med högre belopp än underhållsbidraget i de fall det uppenbarligen understiger vad den bidragsskyldige bör betala och detta kan läggas boföräldern till last.

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande om en analys av underhållsstödssystemen i de nordiska länderna.

Jämför reservation 6 (kd, c).

Propositionen

Den ökade rörligheten över gränserna innebär att det i dag inte är ovanligt att bidragsskyldiga föräldrar bor i ett annat land än Sverige. Det är inte heller ovanligt att bidragsskyldiga föräldrar visserligen bor i Sverige men arbetar i utlandet och får lön därifrån. Särskilt vanligt är detta i gränstrakterna mot Danmark, Norge och Finland. Om t.ex. lön betalas ut i eller från utlandet kan den inte tas i anspråk genom utmätning enligt 7 kap. UB. Möjligheten att utomlands driva in statens fordran avseende återbetalningsskyldighet enligt USL är liten. Situationen är en annan när det gäller fordringar som vilar på civilrättslig grund. När det gäller civilrättsliga fordringar har Sverige tillträtt ett antal konventioner om erkännande och verkställighet av avgöranden om underhållsbidrag.

För att få en i dom eller avtal fastställd underhållsskyldighet verkställd utomlands föreskrivs i USL att Försäkringskassan kan låta bli att fastställa återbetalningsskyldighet om den bidragsskyldige är bosatt utomlands. Har ett beslut om återbetalningsskyldighet redan fattats när den bidragsskyldige flyttar utomlands får beslutet upphävas helt eller delvis. I dessa fall träder Försäkringskassan in i barnets rätt till fastställt underhållsbidrag till den del som svarar mot utbetalt underhållsstöd.

Om en bidragsskyldig som är bosatt i Sverige får sin inkomst i eller från något annat land kan lönen eller ersättningen inte tas i anspråk genom utmätning. Trots detta finns det med dagens regler inte någon möjlighet för Försäkringskassan att låta bli att fastställa återbetalningsskyldighet eller att

upphäva ett beslut om återbetalningsskyldighet. Regeringen föreslår att Försäkringskassan ges möjlighet att i dessa fall träda in i barnets rätt till fastställt underhållsbidrag på samma sätt som om den bidragsskyldige var bosatt i utlandet. Därmed blir det också möjligt att med stöd av internationella instrument driva in statens fordran i det land där utbetalningen sker. Regeringen föreslår också att Försäkringskassan i dessa fall får möjlighet att upphäva ett beslut om återbetalningsskyldighet.

När det gäller boförälderns medverkan för att få underhållsbidrag fastställt framgår av propositionen att Försäkringskassan, i de fall den bidragsskyldige är bosatt utomlands, kan förelägga boföräldern att vidta eller medverka till åtgärder för att få ett underhållsbidrag fastställt. Om boföräldern utan giltigt skäl låter bli att följa föreläggandet lämnas inte något underhållsstöd. Däremot är det oklart om kassan kan ställa krav på att det underhållsbidrag som fastställs också skall ligga på en viss nivå. Lagens ordalydelse talar enligt regeringen närmast mot att en sådan möjlighet finns.

Det allmänna har på grund av sin återkravs rätt mot den bidragsskyldige ett intresse av att underhållsbidragen inte läggs på en alltför låg nivå. Samtidigt har Försäkringskassan inte några möjligheter att själv sluta avtal eller agera i en process om underhåll utan är i stället hänvisad till att agera genom barnet (boföräldern). Frågor om underhåll anses vara i huvudsak dispositiva, dvs. parterna råder över processföremålet. Det innebär bl.a. att domstolen inte får döma ut ett högre underhållsbidrag än vad som yrkats eller grunda domen på andra rättsfakta än de som parterna åberopat.

Regeringen anser att kraven på sökanden när underhållsbidrag fastställs bör skärpas och föreslår därför att Försäkringskassan – när den bidragsskyldige är bosatt utomlands eller får sin inkomst i eller från utlandet – skall kunna förelägga boföräldern att vidta eller medverka till åtgärder för att få fastställt ett underhållsbidrag som inte uppenbarligen understiger vad den bidragsskyldige bör betala i underhåll. Följden av att ett underhållsbidrag uppenbarligen är för lågt blir inte att underhållsstöd vägras eller dras in utan att stöd utges med underhållsbidragets belopp. En riktpunkt vid bedömningen för när underhållsbidraget skall anses vara uppenbart för lågt kan vara att det fastställda bidraget understiger det antagna med åtminstone 1/3.

I propositionen föreslås vidare att om det redan när underhållsbidraget fastställdes har beaktats att den bidragsskyldige till någon del fullgör sin underhållsskyldighet genom att ha barnet hos sig, skall underhållsstödet sättas ned med en andel som får anses motsvara umgängets inverkan på underhållsbidraget.

Motionen

Kenneth Lantz m.fl. (kd) begär i motion Sf28 yrkande 6 ett tillkännagivande om en analys av de olika systemen för underhållsstöd i de nordiska länderna. I motionen redovisas följande exempel som enligt motionärerna visar på behovet av analys. En fader bor i Sverige med ett av barnen medan modern bor i Danmark med övriga två barn. Fadern betalar 1 173 kr per

barn och månad i underhållsbidrag och modern betalar 555 kr per barn och månad. När fadern umgås med de i Danmark bosatta barnen medges enligt danska regler inget umgängesavdrag.

Utskottets ställningstagande

Regeringens förslag i denna del har inte föranlett några motionsyrkanden. Utskottet tillstyrker förslagen i fråga.

När det gäller frågan om en analys av underhållsstödssystemen i de olika nordiska länderna vill utskottet erinra om att det helt och hållet är en nationell angelägenhet hur de olika medlemsstaterna utformar sina trygghetssystem. Regler finns dock som samordnar de nationella socialförsäkringssystemen så att personer som flyttar mellan medlemsstaterna inte missgynnas när det gäller rätten till social trygghet och inte heller får dubbla förmåner. Reglerna återfinns i rådets förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen.

Problem av den art som framhålls i motionen bör enligt utskottet i första hand hanteras genom information till de personer som flyttar mellan olika medlemsstater inom EU/EES-området. Enligt utskottets mening är det önskvärt att dessa på ett samlat sätt får en fullödlig och lättbegriplig information om skillnaderna mellan de olika ländernas förmånssystem, inklusive systemen för underhållsstöd, liksom om konsekvenserna av att man t.ex. arbetar i en medlemsstat och bor i en annan. När det gäller de nordiska länderna finns inom ramen för det nordiska samarbetet en informationstjänst, Hallå Norden, som hjälper dem som hamnat i kläm mellan ländernas regelverk och som informerar om vad som gäller vid flyttning till, studier eller arbete i ett annat nordiskt land. Vidare pågår inom det nordiska samarbetet ett arbete med att avskaffa gränshinder. Utskottet förutsätter att regeringen inom ramen för detta samarbete driver på arbetet både med att förbättra informationen till de nordiska medborgarna och med att avskaffa gränshinder. Något tillkännagivande i frågan är enligt utskottets mening inte nödvändigt. Utskottet avstyrker därmed motion Sf28 yrkande 6.

Ikraftträdande

Ändringarna i USL föreslås träda i kraft den 1 november 2005 och tillämpas första gången i fråga om underhållsstöd som avser tid efter den 31 januari 2006. Övergångsvis föreslås att den införda tidsfristen för retroaktiva ändringar av återbetalningsskyldigheten på grund av ändrat taxeringsbeslut skall sättas till sju år för bidragsskyldiga som vid ändringens ikraftträdande har begärt omprövning av eller överklagat ett taxeringsbeslut.

Ändringen i FB föreslås träda i kraft den 1 februari 2006.

Ekonomiska konsekvenser

Regeringen beräknar att ca 38 % av de bidragsskyldiga kommer att få ett högre återbetalningsbelopp med den föreslagna höjningen av underhållsstödet. Detta gäller särskilt de bidragsskyldiga som i dag har ekonomisk förmåga att återbetala ett fullt underhållsstöd, dvs. 1 173 kr per månad och barn. Cirka 30 % av de bidragsskyldiga bedöms få ett sänkt återbetalningsbelopp.

Höjningen av grundavdraget innebär att de bidragsskyldiga som i dag har inkomster under 72 000 kr även fortsättningsvis kommer att ha ett fastställt återbetalningsbelopp på 0 kr. Bidragsskyldiga som har en årsinkomst mellan 72 000 och 100 000 kr kommer att få en klar förbättring eftersom det fastställda återbetalningsbeloppet även då blir 0 kr. Eftersom dessa har relativt låga inkomster kommer höjningen att leda till en förbättrad fördelningspolitisk träffsäkerhet. Knappt 5 % av de bidragsskyldiga har inkomster mellan 72 000 och 100 000 kr.

När det gäller fördelningseffekter för boförfäldrarna innebär en höjning av underhållsstödet att samtliga boförfädrar får en ökad inkomst och att ökningen är störst bland hushåll som har de lägsta inkomsterna.

Beträffande ekonomiska effekter för staten anges att förslagen om höjt underhållsstöd och höjt grundavdrag leder till en ökad nettokostnad på 400 miljoner kronor per år. I 2004 års ekonomiska vårproposition har regeringen aviserat att 1 miljard kronor från 2006 skall avsättas för reformer för ekonomiskt utsatta barn, varav 350 miljoner kronor har beräknats för underhållsstödet. Enligt regeringen innebär sänkningen av beloppsgränsen för när återbetalningsskyldigheten bortfaller, ändrade anståndsregler och ändrade regler i ärenden med utlandsanknytning en besparing på 39 miljoner kronor. Resterande 11 miljoner kronor kommer att finansieras genom de besparingar som uppstår till följd av proposition 2004/05:108 Vissa frågor om sjukpenninggrundande inkomst och livränta. Utskottet har i betänkande 2004/05:SfU13 tillstyrkt nämnda proposition.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Propositionen, punkt 1 (fp)

av Bo Könberg (fp) och Solveig Hellquist (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår propositionen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05: Sf27 yrkande 1 och avslår proposition 2004/05:116.

Ställningstagande

Kostnaderna för underhållsstödssystemet ökar stadigt samtidigt som den ekonomiska situationen för ensamstående föräldrar försämras. Reglerna om underhållsstöd enligt USL och om underhållsbidrag enligt FB fungerar inte tillsammans. Det leder bl.a. till att många bidragsskyldiga inte betalar mer än det maximala underhållsstödet, trots att de borde betala mer enligt reglerna i FB. Även den motsatta situationen förekommer, nämligen att boföräldern får statligt stöd trots en mycket god ekonomi. Regeringens förslag löser inte dessa problem och bör därför inte genomföras.

2. Ett nytt underhållsstödssystem, punkt 2 (m, fp, kd, c)

av Sven Brus (kd), Per Westerberg (m), Bo Könberg (fp), Tobias Billström (m), Birgitta Carlsson (c), Anna Lilliehöök (m) och Solveig Hellquist (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2004/05:Sf27 yrkande 2 och 2004/05:Sf28 yrkande 1.

Ställningstagande

Underhållsstödet bör utformas så att det tydligt framgår att det i första hand är föräldrarna som har det ekonomiska ansvaret för sina barn. Exempelvis kan den nuvarande ordningen som innebär att underhållsstöd utbetalas till

boföräldern oberoende av hur stora inkomster han eller hon har ifrågasätas. Vi anser därför att underhållsstödssystemet måste ses över och att regeringen snarast bör tillsätta en utredning i syfte att få till stånd en sådan översyn.

3. Umgängesavdrag, punkt 3 (kd)

av Sven Brus (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Sf28 yrkande 2.

Ställningstagande

Den svåra ekonomiska situation som många underhållsskyldiga föräldrar befinner sig i har lett till att man i vissa fall ser sig tvingad att avstå från att umgås med sina barn. Eftersom underhållsstödssystemet inte får försvåra umgänget med barnen finns det skäl att överväga en annan modell för umgängesavdrag. Ett sätt att underlätta umgänget med barnen utan att skapa konflikter mellan föräldrarna är att medge umgängesavdrag med t.ex. 1/20 av underhållsstödet, medan avdraget för boföräldern även fortsättningsvis görs med 1/40 av underhållsstödet.

4. Aktuell inkomst vid beräkning av återbetalningsskyldighet, punkt 4 (kd, c)

av Sven Brus (kd) och Birgitta Carlsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Sf28 yrkande 3.

Ställningstagande

Reglerna om återbetalningsskyldighet är inte tillfredsställande i de fall en bidragsskyldig fått vidkännas en påtagligt minskad inkomst. Frågan om att basera återbetalningsskyldigheten på en mer aktuell inkomst än den taxerade bör därför analyseras ytterligare.

5. Anstånd och eftergift, punkt 5 (kd)

av Sven Brus (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Sf28 yrkandena 4 och 5.

Ställningstagande

Återbetalningsbeloppet bör inte sättas högre än att den bidragsskyldige alltid på sätt anges i utsökningsbalken om förbehållsbelopp har medel för sin egen försörjning och för sin bostad. Ett återbetalningsbelopp bör därför kunna jämkas. Om en jämningsregel införs bör i gengäld anståndsförfarandet kunna upphöra.

Dessutom bör tidpunkten för när en fordran avseende återbetalningsskyldighet skall överlämnas till kronofogdemyndigheten ändras från fem till tolv månader samtidigt som beloppsgränsen höjs från 500 kr till förslagsvis en sjundedels prishälsbelopp. Genom att Försäkringskassan får mer tid till sitt förfogande skulle kassan, genom kontakt och information, kunna förhindra att så många ärenden överförs till kronofogdemyndigheten för indrivning.

6. Analys av de nordiska systemen för underhållsstöd, punkt 6 (kd, c)

av Sven Brus (kd) och Birgitta Carlsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Sf28 yrkande 6.

Ställningstagande

Numera är det inte ovanligt att bidragsskyldiga respektive boföräldrar bor i ett annat land än Sverige. Särskilt vanligt är det i gränstrakterna mot Danmark, Norge och Finland. De olika ländernas system kan dock få märkliga konsekvenser, vilket gör det angeläget att få till stånd en analys av underhållsstödssystemen i de nordiska länderna. Följande exempel visar på behovet av analys. En fader bor i Sverige med ett av barnen medan modern bor i Danmark med de två andra barnen. Fadern betalar 1 173 kr per barn

och månad i underhållsbidrag och modern betalar 555 kr per barn och månad. När fadern umgås med de i Danmark bosatta barnen medges enligt danska regler inte något umgängesavdrag.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2004/05:116 Ett reformerat underhållsstöd:

Regeringen förslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd,
2. lag om ändring i föräldrabalken.

Följdmotioner

2004/05:Sf27 av Bo Könberg m.fl. (fp):

1. Riksdagen avslår regeringens proposition 2004/05:116.
2. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till ett reformerat underhållsstöd efter de riktlinjer som presenteras i motionen.

2004/05:Sf28 av Kenneth Lantz m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om underhållsstödssystemet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om en ny modell för umgängesavdrag.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att återbetalningsskyldigheten skall baseras på en mer aktuell inkomst.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att anståndsförfarandet upphör och att det i stället införs ett förbehållsbelopp och möjlighet till jämkning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om överföring av fordran till kronofogdemyndigheten.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om en analys av de olika underhållsstödssystemen i de nordiska länderna.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1996:1030) om underhållsstöd dels att 4, 7, 8, 9, 10, 13, 13 a, 14, 21, 23, 24, 26, 30, 31, 32, 33 och 35 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas nio nya paragrafer, 8 a, 9 a, 9 b, 10 a, 13 b, 28 a–28 c och 31 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §¹

Ett barn har inte rätt till underhållsstöd, om

1. barnets mor är boförälder och hon uppenbarligen utan giltigt skäl låter bli att vidta eller medverka till åtgärder för att få faderskapet till barnet fastställt,

2. det finns anledning anta att, om det finns en bidragsskyldig förälder, denne i rätt ordning betalar underhåll som inte är lägre än det belopp som enligt denna lag skulle betalas ut i underhållsstöd till barnet,

3. det är uppenbart att den bidragsskyldige föräldern på något annat sätt ser till att barnet får motsvarande underhåll,

4. boföräldern trots föreläggande enligt 31 § första stycket utan giltigt skäl låter bli att vidta eller medverka till de åtgärder som begärs, eller

4. boföräldern trots föreläggande enligt 31 § tredje stycket utan giltigt skäl låter bli att vidta eller medverka till de åtgärder som begärs, eller

5. barnet har rätt till barnpension eller efterlevandestöd till barn efter en bidragsskyldig förälder på grund av bestämmelserna i 2 eller 3 kap. lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn.

7 §²

Ett barn som fyllt 18 år har rätt till förlängt underhållsstöd under den tid som barnet bedriver studier som ger rätt till förlängt barnbidrag enligt lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag eller studiehjälp enligt 2 kap. studiestödslagen (1999:1395), dock längst till och med juni månad det år då barnet fyller 20 år. Studier som omfattar kortare tid än åtta veckor eller deltidsstudier medför dock inte rätt till förlängt underhållsstöd.

Ett barn har inte rätt till förlängt underhållsstöd i fall som avses i 4 §. Härvid skall vad som sägs om boföräldern i 4 § 1 och 4 gälla den studerande. Rätt till förlängt underhållsstöd föreligger inte heller, om den studerande har ingått äktenskap.

Ett barn har inte rätt till förlängt underhållsstöd i fall som avses i 4 §. Härvid skall vad som sägs om boföräldern i 4 § 1 och 4 gälla den studerande. Rätt till förlängt underhållsstöd föreligger inte heller, om den studerande har ingått äktenskap. *Lämnas förlängt underhållsstöd gäller vad som sägs*

¹ Senaste lydelse 2002:204.

² Senaste lydelse 2001:1137.

om boförlärdern i 9 b § andra stycket den studerande.

Förlängt underhållsstöd lämnas från och med månaden efter det att den studerande har fyllt 18 år eller återupptagit studier som avses i första stycket till och med den månad under vilken rätt till stöd upphör. Förlängt underhållsstöd lämnas dock inte för längre tid tillbaka än en månad före ansökningsmånaden.

8 §³

Underhållsstöd till ett barn lämnas med 1 173 kronor per månad. Om det finns anledning att anta att en bidragsskyldig förälder i rätt ordning betalar ett underhåll till barnet som motsvarar lägst det belopp som skulle ha fastställts enligt 24–28 §§, avräknas detta belopp från underhållsstödet.

Om sökanden begär det, lämnas underhållsstöd med 1 173 kronor per månad med avräkning för det belopp som skulle ha fastställts, om 24–28 §§ hade tillämpats på inkomsten för den av föräldrarna som inte är boförlärd.

Vid växelvis boende beräknas underhållsstöd till hälften av 1 173 kronor per månad för var och en av föräldrarna. Från det belopp som sålunda beräknats för en förälder avräknas hälften av det belopp som skulle ha fastställts, om 24–28 §§ hade tillämpats på inkomsten för den föräldern.

Om ett barn bor hos en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare eller hos någon eller några som var särskilt förordnade vårdnadshavare när barnet fyllde 18 år, lämnas dubbla underhållsstöd enligt första stycket.

Underhållsstöd till ett barn lämnas med 1 273 kronor per månad. Om det finns anledning att anta att en bidragsskyldig förälder i rätt ordning betalar ett underhåll till barnet som motsvarar lägst det belopp som skulle ha fastställts enligt 24–28 §§, avräknas detta belopp från underhållsstödet.

Om sökanden begär det, lämnas underhållsstöd med 1 273 kronor per månad med avräkning för det belopp som skulle ha fastställts, om 24–28 §§ hade tillämpats på inkomsten för den av föräldrarna som inte är boförlärd.

Vid växelvis boende beräknas underhållsstöd till hälften av 1 273 kronor per månad för var och en av föräldrarna. Från det belopp som sålunda beräknats för en förälder avräknas hälften av det belopp som skulle ha fastställts, om 24–28 §§ hade tillämpats på inkomsten för den föräldern.

8 a §

Underhållsstöd som lämnas med stöd av 8 § första stycket andra meningen eller 8 § andra stycket skall omprövas när det finns ett nytt beslut om årlig taxering för den bidragsskyldige eller när grunden för tillämplig procentsats enligt 24 § ändras. Föranleder det nya taxeringsbeslutet en ändring

³ Senaste lydelse 2000:1390.

av underhållsstödet, skall ändringen gälla från och med februari året efter det år då taxeringsbeslutet meddelades. Vid ändring i grunden för tillämplig procentsats justeras underhållsstödets belopp från och med månaden efter den månad då Försäkringskassan fick kännedom om ändringen.

Underhållsstöd som lämnas med stöd av 8 § första stycket andra meningen eller 8 § andra stycket skall jämkas, om det taxeringsbeslut som legat till grund för Försäkringskassans bedömning ändrats väsentligt. Jämkningsen gäller från och med månaden efter den månad då Försäkringskassan fick kännedom om taxeringsändringen.

Vad som föreskrivs i första och andra styckena gäller även vid växelvis boende. Vad som sägs om bidragsskyldig skall då gälla var och en av föräldrarna.

9 §

Om underhållsbidrag har fastställts enligt föräldrabalken i form av ett engångsbelopp, skall avräkning från underhållsstödet ske med vad det fastställda underhållsbidraget skäligen kan anses motsvara i underhåll per månad.

Om den bidragsskyldige bor utomlands och det finns anledning att anta att han eller hon i rätt ordning betalar fastställt underhållsbidrag, skall detta belopp räknas av från underhållsstödet i stället för vad som sägs i 8 § första stycket andra meningen.

9 a §

I stället för vad som sägs i 8 § första stycket andra meningen skall följande gälla, om

- 1. den bidragsskyldige bor utomlands, eller*
- 2. den bidragsskyldige bor i Sverige och i eller från utlandet får lön eller annan sådan inkomst som avses i 7 kap. 1 § utsökningsbalken men som inte kan tas i anspråk genom utmätning på*

sådant sätt som anges i samma kapitel.

Förutsätter det anledning att anta att den bidragsskyldige i rätt ordning betalar fastställt underhållsbidrag, skall detta belopp räknas av från underhållsstödet. Har underhållsbidraget fastställts med beaktande av att den bidragsskyldige till någon del fullgör sin underhållsskyldighet genom att ha barnet hos sig, skall underhållsstödet minskas med ett belopp motsvarande den del av underhållsskyldigheten som på detta sätt får anses ha beaktats.

9 b §

Inträder Försäkringskassan i barnets rätt till underhållsbidrag enligt 31 § första och andra styckena och är den bidragsskyldiges underhållsbidrag fastställt med beaktande av att han eller hon till någon del fullgör sin underhållsskyldighet genom att ha barnet hos sig, skall underhållsstödet minskas med ett belopp motsvarande den del av underhållsskyldigheten som på detta sätt får anses ha beaktats.

Om det underhållsbidrag som har blivit fastställt uppenbart understiger vad den bidragsskyldige bör betala i underhållsbidrag till barnet och detta kan läggas boförfärdern till last, lämnas inte underhållsstöd med högre belopp än underhållsbidraget.

10 §⁴

Om barnet har en sådan inkomst som framkommer vid en tillämpning av 25–27 §§, skall underhållsstödet minskas med ett belopp som motsvarar hälften av inkomsten. I stället för den minskning av framräknat belopp som anges i 26 § andra stycket skall beloppet minskas med 48 000 kronor.

Vid växelvis boende skall underhållsstödet för var och en av föräldrarna minskas med ett belopp som motsvarar hälften av det belopp med vilket underhållsstödet skall minskas enligt första stycket.

⁴ Senaste lydelse 2000:1390.

Om den bidragsskyldige enligt 23 § andra stycket har medgetts avdrag med ett visst belopp vid fullgörande av sin återbetalningsskyldighet, skall kommande underhållsstöd minskas med motsvarande belopp.

Nedsättning av underhållsstöd enligt första och andra styckena skall omprövas när det finns ett nytt beslut om årlig taxering. Föranleder det nya taxeringsbeslutet en ändring av underhållsstödet, skall ändringen gälla från och med februari året efter det år då taxeringsbeslutet meddelades.

10 a §

Om den bidragsskyldige enligt 23 § andra stycket har medgetts avdrag med ett visst belopp vid fullgörande av sin återbetalningsskyldighet, skall kommande underhållsstöd minskas med motsvarande belopp.

Har den bidragsskyldige när hans eller hennes återbetalningsskyldighet bestämts, enligt 28 a § fått tillgodoräkna sig ett avdrag för barnets vistelse hos honom eller henne, skall underhållsstödet minskas med ett belopp motsvarande avdraget.

13 §⁵

När underhållsstöd enligt 8 § första, andra eller fjärde stycket sökts skall Försäkringskassan omedelbart sända meddelande om ansökan till den bidragsskyldige, under förutsättning att hans eller hennes vistelseort är känd eller går att ta reda på. Meddelandet skall innehålla en uppmaning till den bidragsskyldige att yttra sig muntligen eller skriftligen inom en viss tid, om han eller hon har något att invända mot ansökan eller har något att anföra i fråga om återbetalningsskyldighet enligt 21 §. I meddelandet skall även en *under rättelse* lämnas om innehållet i 3, 4, 8–10 och 21–28 §§.

När underhållsstöd enligt 8 § första, andra eller fjärde stycket sökts skall Försäkringskassan omedelbart sända meddelande om ansökan till den bidragsskyldige, under förutsättning att hans eller hennes vistelseort är känd eller går att ta reda på. Meddelandet skall innehålla en uppmaning till den bidragsskyldige att yttra sig muntligen eller skriftligen inom en viss tid, om han eller hon har något att invända mot ansökan eller har något att anföra i fråga om återbetalningsskyldighet enligt 21 §. I meddelandet skall även en *upplysning* lämnas om innehållet i 3, 4, 8–9, 10, 10 a och 21–28 a §§.

⁵ Senaste lydelse 2004:829.

13 a §⁶

När underhållsstöd enligt 8 § tredje stycket sökts skall Försäkringskassan omedelbart sända meddelande om ansökan till den andra föräldern, under förutsättning att hans eller hennes vistelseort är känd eller går att ta reda på. Meddelandet skall innehålla en uppmaning till den andra föräldern att yttra sig muntligen eller skriftligen inom en viss tid, om han eller hon har något att anföra i fråga om ansökan. I meddelandet skall även en *underrättelse* lämnas om innehållet i 3, 4, 8–10 och 24–28 §§.

När underhållsstöd enligt 8 § tredje stycket sökts skall Försäkringskassan omedelbart sända meddelande om ansökan till den andra föräldern, under förutsättning att hans eller hennes vistelseort är känd eller går att ta reda på. Meddelandet skall innehålla en uppmaning till den andra föräldern att yttra sig muntligen eller skriftligen inom en viss tid, om han eller hon har något att anföra i fråga om ansökan. I meddelandet skall även en *upplysning* lämnas om innehållet i 3, 4, 8–9, 10 och 24–28 §§.

13 b §

När den bidragsskyldige begär beräkning enligt 28 a § skall Försäkringskassan omedelbart sända meddelande till den andra föräldern. Meddelandet skall innehålla en uppmaning till den andra föräldern att yttra sig muntligen eller skriftligen inom en viss tid, om han eller hon har något att invända mot begäran. I meddelandet skall upplysning lämnas om innehållet i 10 a och 28 a–28 c §§.

14 §⁷

När Försäkringskassan har meddelat beslut i ärendet, skall sökanden skriftligen underrättas om beslutet. Har stöd beviljats, skall underrättelse lämnas om innehållet i 18 och 20 §§.

Beslut om att bevilja underhållsstöd och att fastställa återbetalningsskyldighet skall delges den bidragsskyldige. Denne skall också underrättas om innehållet i 23, 29 och 30 §§ denna lag samt 7 kap. 2 a § föräldrabalken.

Beslut om att bevilja underhållsstöd, att fastställa återbetalningsskyldighet och beslut enligt 28 a eller 28 c § skall delges den bidragsskyldige. Denne skall också underrättas om innehållet i 23, 28 a–30 §§, vid beslut enligt 28 c § dock inte om 28 a och 28 b §§, denna lag samt 7 kap. 2 a § föräldrabalken.

Beslut om att medge beräkning enligt 28 a § och att minska under-

⁶ Senaste lydelse 2004:829.

⁷ Senaste lydelse 2004:829.

hållsstödet enligt 10 a § skall delges boföräldern.

21 §⁸

När underhållsstöd lämnas till ett barn och det finns en bidragsskyldig förälder, skall denne återbetala ett belopp till staten som helt eller delvis motsvarar underhållsstödet. Återbetalningsskyldigheten fastställs av Försäkringskassan i enlighet med 24–28 §§ samtidigt som eller snarast efter det att beslutet om underhållsstöd meddelas.

Beslut om återbetalningsskyldighet skall inte meddelas, om 8 § första stycket andra meningen eller 8 § andra eller tredje stycket tillämpas eller om underhållsskyldighet enligt föräldrabalken har fastställts i form av ett engångsbelopp. Om den bidragsskyldige är bosatt utomlands och en tillämpning av 31 § därför övervägs, behöver återbetalningsskyldighet inte fastställas.

Återbetalningsskyldighet får inte beslutas för tid under vilken Försäkringskassan har trätt in i barnets rätt till underhållsbidrag enligt 31 § och aldrig för längre tid tillbaka än tre år före den dag då meddelande enligt 13 § sändes till den bidragsskyldige.

23 §⁹

Belopp som skall återbetalas till staten enligt 21 eller 22 § skall erläggas till Försäkringskassan förskottsvis för kalendermånad. Underhåll som har betalats till barnet innan den bidragsskyldige delgavs beslutet om återbetalningsskyldighet får dock, i den mån det svarar mot underhållsstödet, avräknas från vad som skall erläggas till Försäkringskassan.

Om den bidragsskyldige har haft barnet hos sig under en sammanhängande tid av minst fem hela dygn eller under en kalendermånad haft barnet hos sig i minst sex hela dygn, får han eller hon

När underhållsstöd lämnas till ett barn och det finns en bidragsskyldig förälder, skall denne återbetala ett belopp till staten som helt eller delvis motsvarar underhållsstödet. Återbetalningsskyldigheten fastställs av Försäkringskassan i enlighet med 24–28 a §§ samtidigt som eller snarast efter det att beslutet om underhållsstöd meddelas.

Beslut om återbetalningsskyldighet skall inte meddelas, om 8 § första stycket andra meningen eller 8 § andra eller tredje stycket tillämpas eller om underhållsskyldighet enligt föräldrabalken har fastställts i form av ett engångsbelopp. Om den bidragsskyldige är bosatt utomlands *eller i Sverige och i eller från utlandet får lön eller annan inkomst som inte kan tas i anspråk genom utmätning enligt 7 kap. utsökningsbalken* och en tillämpning av 31 § därför övervägs, behöver återbetalningsskyldighet inte fastställas.

Om den bidragsskyldige har haft barnet hos sig under en sammanhängande tid av minst fem hela dygn eller under en kalendermånad haft barnet hos sig i minst sex hela dygn, får han eller hon

⁸ Senaste lydelse 2004:829.

⁹ Senaste lydelse 2004:829.

vid fullgörande av sin återbetalningsskyldighet tillgodoräknas ett avdrag som Försäkringskassan bestämmer enligt vad som föreskrivs om underhållsbidrag i 7 kap. 4 § *första stycket* föräldrabalken. Avdrag medges endast om anmälan om vistelsen görs till Försäkringskassan inom tre månader från utgången av den kalendermånad då barnets vistelse hos den bidragsskyldige upphörde.

vid fullgörande av sin återbetalningsskyldighet tillgodoräknas ett avdrag som Försäkringskassan bestämmer enligt vad som föreskrivs om underhållsbidrag i 7 kap. 4 § *första och andra styckena* föräldrabalken. Avdrag medges endast om anmälan om vistelsen görs till Försäkringskassan inom tre månader från utgången av den kalendermånad då barnets vistelse hos den bidragsskyldige upphörde.

Avdrag enligt andra stycket medges inte om återbetalningsskyldigheten bestäms enligt 28 a §.

24 §¹⁰

Återbetalningsskyldighet enligt 21 § skall för varje barn som har rätt till underhållsstöd bestämmas till ett visst belopp per år. Beloppet skall motsvara det procenttal av den bidragsskyldiges inkomst som anges i det följande. Vid bestämmandet av procenttalet skall hänsyn tas till samtliga barn för vilka den bidragsskyldige är underhållsskyldig enligt 7 kap. 1 § föräldrabalken.

Är den bidragsskyldige underhållsskyldig enligt 7 kap. 1 § föräldrabalken för ett, två eller tre barn utgör procenttalet fjorton, elva och en halv respektive tio procent. Föreligger underhållsskyldighet för fler än tre barn skall procenttalet motsvara det tal som erhålls, om man dividerar summan av trettio och antalet barn utöver tre med det totala antalet barn. Procenttalet bestäms till ett tal med högst två decimaler.

Återbetalningsskyldigheten för ett barn får aldrig överstiga vad som lämnas i underhållsstöd till barnet under den tid återbetalningsskyldigheten avser.

Om det belopp som skall betalas för ett barn under en månad slutar på *öretal*, avrundas beloppet till närmast lägre krontal. *Om månadsbeloppet för ett barn blir lägre än 100 kronor, bortfaller återbetalningsskyldigheten.*

Om det belopp som skall betalas för ett barn under en månad slutar på *örestal*, avrundas beloppet till närmast lägre krontal. *Om återbetalningsbeloppet för ett barn en viss månad blir lägre än 50 kronor, bortfaller återbetalningsskyldigheten.*

26 §¹¹

Till beloppen enligt 25 § skall läggas

1. studiemedel i form av studiebidrag samt rekryteringsbidrag till vuxenstuderande,
2. en procent av den del av den bidragsskyldiges skattepliktiga förmögenhet som överstiger 1 500 000 kronor.

¹⁰ Senaste lydelse 1999:396.

¹¹ Senaste lydelse 2002:1076.

Det sålunda framräknade beloppet skall minskas med 72 000 kronor och utgör därefter den inkomst som skall ligga till grund för beräkningen av återbetalningsskyldigheten.

Det sålunda framräknade beloppet skall minskas med 100 000 kronor och utgör därefter den inkomst som skall ligga till grund för beräkningen av återbetalningsskyldigheten.

28 a §

Har det i en lagakraftvunnen dom eller ett avtal som socialnämnden godkänt bestämts att den bidragsskyldige skall ha barnet hos sig under sammanlagt minst 30 hela dygn per kalenderår, skall på den bidragsskyldiges begäran ett avdrag tillgodoräknas när återbetalningsskyldigheten bestäms. Avdrag skall för varje helt dygn göras med 1/40 av det belopp per månad som den bidragsskyldige annars skulle återbetala enligt 24–28 §§.

Vid beräkning av antalet hela dygn enligt första stycket räknas även det dygn då barnets vistelse hos den bidragsskyldige upphör som ett helt dygn. Detta gäller dock inte om vistelsen börjar och upphör under samma dygn.

Rätt till avdrag enligt första stycket föreligger inte om det finns anledning att anta att umgänget i väsentlig mån understiger eller kommer att understiga det som fastställs i domen eller avtalet. Om det finns särskilda skäl får avdrag dock medges även i ett sådant fall.

Avdrag enligt första stycket medges från och med månaden efter den månad då anmälan om domen eller avtalet kom in till Försäkringskassan.

28 b §

En bidragsskyldig vars återbetalningsskyldighet bestämts enligt 28 a § är skyldig att till Försäkringskassan omgående anmäla de ändringar i umgänget som bestäms av allmän domstol eller görs i avtal som godkänns av soci-

alnämnden. När en anmälan har gjorts skall Försäkringskassan omgående göra en omprövning av beslutet om återbetalningsskyldighet.

28 c §

Försäkringskassan skall upphäva ett beslut enligt 28 a §, om den bidragsskyldige begär det eller om något har inträffat som medför att återbetalningsskyldighet inte längre bör vara fastställd med beaktande av dom eller avtal om umgänge. Har ett beslut upphävts kan en ny begäran om beräkning enligt 28 a § prövas tidigast två år från upphävandet.

30 §¹²

Återbetalningsbelopp som fastställts enligt 24–28 §§ skall omprövas när ett nytt beslut om årlig taxering föreligger och när grunden för tillämplig procentsats enligt 24 § ändras.

Återbetalningsbelopp som fastställts enligt 24–28 a §§ skall omprövas när ett nytt beslut om årlig taxering föreligger och när grunden för tillämplig procentsats enligt 24 § ändras. *Föranleder det nya taxeringsbeslutet en ändring av återbetalningsbeloppet, skall ändringen gälla från och med februari året efter det år då taxeringsbeslutet meddelades. Justeras återbetalningsbeloppet av det skälet att grunden för tillämplig procentsats enligt 24 § ändrats, gäller det nya återbetalningsbeloppet från och med månaden efter den månad då ändringen ägde rum, dock aldrig längre tid tillbaka än tre år före den dag då Försäkringskassan fick kännedom om ändringen.*

Återbetalningsskyldighet för viss tid kan också, på ansökan av den bidragsskyldige eller på initiativ av Försäkringskassan, jämkas om det taxeringsbeslut som legat till grund för Försäkringskassans bedömning ändrats väsentligt. Bestäms återbetalningsskyldighe-

Återbetalningsskyldighet för viss tid kan också, på ansökan av den bidragsskyldige eller på initiativ av Försäkringskassan, jämkas om det taxeringsbeslut som legat till grund för Försäkringskassans bedömning ändrats väsentligt. *En fråga om jämkning på grund av*

¹² Senaste lydelse 2004:829.

ten till lägre belopp än vad den bidragsskyldige i enlighet med tidigare beslut betalat för samma tid, skall skillnaden och betald ränta som hänför sig till skillnadsbeloppet, om räntan uppgår till minst 100 kr, betalas ut till den bidragsskyldige. Bestäms återbetalningsskyldigheten till högre belopp än vad den bidragsskyldige i enlighet med tidigare beslut betalat för samma tid, skall den bidragsskyldige betala in skillnaden till Försäkringskassan.

Beslut om återbetalningsskyldighet får upphävas helt eller delvis om den bidragsskyldige bosatt sig utomlands.

ändrat *taxeringsbeslut får dock aldrig tas upp till prövning efter utgången av femte året efter det taxeringsår som beslutet avser.* Bestäms återbetalningsskyldigheten till lägre belopp än vad den bidragsskyldige i enlighet med tidigare beslut betalat för samma tid, skall skillnaden och betald ränta som hänför sig till skillnadsbeloppet, om räntan uppgår till minst 100 kronor, betalas ut till den bidragsskyldige. Bestäms återbetalningsskyldigheten till högre belopp än vad den bidragsskyldige i enlighet med tidigare beslut betalat för samma tid, skall den bidragsskyldige betala in skillnaden till Försäkringskassan.

Beslut om återbetalningsskyldighet får upphävas helt eller delvis om den bidragsskyldige bosatt sig utomlands. *Detsamma gäller om den bidragsskyldige bor i Sverige och i eller från utlandet får lön eller annan inkomst som inte kan tas i anspråk genom utmätning enligt 7 kap. utökningsbalken.*

31 §¹³

Om den bidragsskyldige är bosatt utomlands och underhållsbidrag är fastställt, inträder Försäkringskassan i barnets rätt till underhållsbidrag till den del det svarar mot utbetalt underhållsstöd. Om underhållsbidrag inte är fastställt, kan Försäkringskassan förelägga boföräldern att vidta eller medverka till åtgärder för att få underhållsbidrag fastställt. Boföräldern skall till Försäkringskassan ge in en skriftlig handling om fastställt underhållsbidrag som kan ligga till grund för indrivning av bidraget, om Försäkringskassan begär det. Om barnet har fyllt 18 år skall vad som sägs om

Om den bidragsskyldige är bosatt utomlands eller om den bidragsskyldige bor i Sverige och i eller från utlandet får lön eller annan inkomst som avses i 7 kap. 1 § utökningsbalken och som inte kan tas i anspråk genom utmätning på sätt som sägs i samma kapitel gäller följande.

Om underhållsbidrag är fastställt, inträder Försäkringskassan i barnets rätt till underhållsbidrag till den del det svarar mot utbetalt underhållsstöd.

Om underhållsbidrag inte är fastställt, kan Försäkringskassan förelägga boföräldern att vidta eller medverka till åtgärder för att

¹³ Senaste lydelse 2004:829.

boföräldern i detta stycke i stället gälla barnet.

få underhållsbidrag fastställt. Försäkringskassan kan också förelägga boföräldern att vidta eller medverka till åtgärder för att få fastställt ett underhållsbidrag som inte uppenbart understiger vad den bidragsskyldige bör betala. Boföräldern skall till Försäkringskassan ge in en skriftlig handling om fastställt underhållsbidrag som kan ligga till grund för indrivning av bidraget, om Försäkringskassan begär det.

Om barnet har fyllt 18 år skall vad som sägs om boföräldern i tredje stycket i stället gälla barnet.

I fall som avses i första stycket tillämpas även 23, 29 och 32–35 §§. Vad som där sägs om återbetalningsskyldighet gäller då skyldighet att betala fastställt underhållsbidrag till Försäkringskassan. Betalning till Försäkringskassan skall dock ske allteftersom underhållsbidraget förfaller till betalning.

Försäkringskassan bör ge den som får föra barnets talan tillfälle att i samband med Försäkringskassans krav på betalning i enlighet med denna paragraf utkräva den del av obetalda underhållsbidrag som överstiger underhållsstödet.

31 a §

I fall som avses i 31 § första och andra styckena tillämpas även 10 a § första stycket samt 23, 29 och 32–35 §§. Vad som där sägs om återbetalningsskyldighet gäller då skyldighet att betala fastställt underhållsbidrag till Försäkringskassan. Betalning till Försäkringskassan skall dock ske allteftersom underhållsbidraget förfaller till betalning.

Försäkringskassan bör ge den som får föra barnets talan tillfälle att i samband med Försäkringskassans krav på betalning av fast-

ställda underhållsbidrag utkräva den del av obetalda underhållsbidrag som överstiger underhållsstödet.

32 §

Försäkringskassan får på ansökan av den bidragsskyldige helt eller delvis bevilja anstånd med att fullgöra återbetalningsskyldigheten. Anstånd skall medges i den mån det behövs för att den bidragsskyldige skall få behålla vad som behövs för eget och familjens underhåll. Därvid skall bestämmelserna om förbehållsbelopp i 7 kap. 4 och 5 §§ utsökningsbalken tillämpas. *Anstånd får också beviljas om det annars finns anledning till det med hänsyn till den bidragsskyldiges personliga eller ekonomiska förhållanden eller andra särskilda förhållanden.*

Försäkringskassan får på ansökan av den bidragsskyldige helt eller delvis bevilja anstånd med att fullgöra återbetalningsskyldigheten. Anstånd skall medges i den mån det behövs för att den bidragsskyldige skall få behålla vad som behövs för eget och familjens underhåll. Därvid skall bestämmelserna om förbehållsbelopp i 7 kap. 4 och 5 §§ utsökningsbalken tillämpas. *Försäkringskassan får vid denna prövning beakta också om den bidragsskyldige har andra lätt realiserbara tillgångar.*

Anstånd får också beviljas om det annars finns anledning till det med hänsyn till den bidragsskyldiges personliga eller ekonomiska förhållanden eller andra särskilda förhållanden.

33 §¹⁴

Ett beslut om anstånd gäller för högst ett år.

Det belopp som beslutet om anstånd avser skall betalas före återbetalning som avser senare tid. *Den bidragsskyldige är, sedan anståndsbeslutet upphört, inte skyldig att på grund av anståndet någon månad betala mer till Försäkringskassan än det månadsbelopp som återbetalningsskyldigheten fastställs till, om 24–28 §§ hade tillämpats på den bidragsskyldiges inkomst. För överstigande belopp skall nytt beslut om anstånd meddelas.*

Det belopp som beslutet om anstånd avser skall betalas före återbetalning som avser senare tid. *En bidragsskyldig som har en skuld till staten på grund av att han eller hon haft anstånd skall, sedan anståndsbeslutet upphört, betala ett belopp som motsvarar 1,5 gånger det återbetalningsbelopp som följer av 21 § eller, om återbetalningsskyldigheten för något barn har upphört, skulle ha fastställts enligt 21 §, dock minst 150 kronor per barn och månad. Den bidragsskyldige behöver dock inte betala ett belopp som är högre än att den bidragsskyldige får behålla vad han eller hon behöver*

¹⁴ Senaste lydelse 2004:829.

för sitt eget och familjens underhåll enligt bestämmelserna i 7 kap. 4 och 5 §§ utsökningsbalken. För belopp som överstiger vad den bidragsskyldige är skyldig att betala skall på ansökan av honom eller henne nytt beslut om anstånd meddelas.

35 §¹⁵

Försäkringskassan får på ansökan av den bidragsskyldige helt eller delvis efterge statens fordran avseende återbetalningsskyldighet och ränta, om det finns synnerliga skäl med hänsyn till den bidragsskyldiges personliga eller ekonomiska förhållanden. Har faderskap till ett barn fastställts genom bekräftelse eller dom och har återbetalningsskyldighet beslutats enligt 21 § för tid före den dag då faderskapet fastställdes får Försäkringskassan på ansökan av den bidragsskyldige helt eller delvis efterge statens fordran för denna tid om det finns synnerliga skäl.

Försäkringskassan får på ansökan av den bidragsskyldige *eller på eget initiativ* helt eller delvis efterge statens fordran avseende återbetalningsskyldighet och ränta, om det finns synnerliga skäl med hänsyn till den bidragsskyldiges personliga eller ekonomiska förhållanden. Har faderskap till ett barn fastställts genom bekräftelse eller dom och har återbetalningsskyldighet beslutats enligt 21 § för tid före den dag då faderskapet fastställdes får Försäkringskassan på ansökan av den bidragsskyldige helt eller delvis efterge statens fordran för denna tid om det finns synnerliga skäl.

Denna lag träder i kraft den 1 november 2005 och tillämpas första gången i fråga om underhållsstöd och återbetalningsskyldighet som avser tid efter den 31 januari 2006. I fråga om bestämmelsen om tidsfrist för jämkning av återbetalningsskyldigheten i 30 § andra stycket gäller dock att för bidragsskyldiga som före den 1 november 2005 hos Skatteverket har begärt omprövning av ett taxeringsbeslut eller hos länsrätt har överklagat en fråga som rör hans eller hennes taxering, får frågan om jämkning tas upp till prövning till och med sjunde året efter taxeringsåret.

¹⁵ Senaste lydelse 2004:829.

2.2 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 4 § föräldrabalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

4 §¹

Har en förälder som enligt 2 § skall betala underhållsbidrag haft barnet hos sig under en sammanhängande tid av minst fem hela dygn eller under en kalendermånad haft barnet hos sig i minst sex hela dygn, får föräldern vid fullgörande av sin bidragsskyldighet tillgodoräkna sig ett avdrag för varje helt dygn av barnets vistelse med 1/40 av det underhållsbidrag som räknat för kalendermånad gäller under tiden för vistelsen. Något sådant avdrag får dock inte göras på underhållsbidrag som belöper på senare tid än sex månader från utgången av den kalendermånad då vistelsen upphörde. Det sammanlagda avdragsbelopp som tillgodoräknas föräldern vid ett tillfälle skall, om det slutar på örestal, avrundas till närmast lägre krontal.

Vid beräkning av antalet hela dygn enligt första stycket räknas det dygn då barnets vistelse upphör som ett helt dygn. Detta gäller dock inte om vistelsen börjar och upphör under samma dygn.

Om det finns särskilda skäl kan rätten förordna om andra villkor för avdragsrätten än som anges i första stycket. Mot en parts bestridande får ett sådant förordnande dock inte meddelas för tiden innan talan har väckts.

Om det finns särskilda skäl kan rätten förordna om andra villkor för avdragsrätten än som anges i första och andra styckena. Mot en parts bestridande får ett sådant förordnande dock inte meddelas för tiden innan talan har väckts.

Den bidragsskyldiga föräldern har inte rätt till avdrag när underhållsbidraget har fastställts med beaktande av att han eller hon i väsentlig mån fullgör sin underhållsskyldighet genom att ha barnet hos sig.

Denna lag träder i kraft den 1 februari 2006.

¹ Senaste lydelse 1998:319.